

Babeş-Bolyai Tudományegyetem
Történelem és Filozófia Kar
Filozófia Tanszékcsoport – magyar tagozat

Piac és kultúra Interdiszciplináris konferencia

A **Kolozsvári Magyar Egyetemi Intézet** 2009. november 27-28-án interdiszciplináris konferenciát szervez *Piac és kultúra* címmel, az egyetem humán- és társadalomtudományi szakjainak a részvételével.

A **Filozófia Tanszékcsoport magyar tagozata**, mint a konferencia filozófiai alszekciójának/inak szellemi házigazdája az alábbi tájékoztató jellegű elméleti problémakeretet és szakirodalmi listát javasolva

Felkéri

**a szak munkatársait, végzetteit, mesterképzős és doktori iskolás hallgatóit,
a témakör iránt érdeklődő bel- és külföldi filozófus
és társadalomkutató kollegákat,**

hogy vegyenek részt a konferencia filozófiai alszekciójának/inak munkálataiban. A témához kapcsolódó szekció-előadások időtartama 20 perc, amelyet 10 perc vita követ. Jelentkezni a tervezett előadás alapgondolatait tartalmazó 15-20 soros kivonattal lehet, szeptember 30-ig. A szervezők fenntartják maguknak a jogot a jelentkezések elbírálására és számuk korlátozására.

Piac és/vagy kultúra Filozófiai alszekció(k) (rövid felvezető)

A piac és a kultúra viszonyának filozófiai problémáit a konferencián a filozófiai alszekció(k) előadásai igyekeznek megjeleníteni. A piac és a kultúra viszonya a filozófiában leginkább *ismeretelméleti-tudásszociológiai*, *értékelméleti* és *politikafilozófiai*, illetve *kultúrfilozófiai* és *etikai* kérdésfelvetésekben jelenkezik. A jelzett problémaköröknek megfelelően és a jelentkezők számától függően a filozófiai alszekció három további témakörbe (esetleg alszekcióba) szerveződhetne. Az *ismeretelméleti, tudásszociológiai* témakörbe tartoznának azok a vizsgálódások, amelyek a piaci-pénzügyi érdekelttség és a kulturális szférák módszertanilag fontos szellemi autonómiája közötti elvi viszonyra összpontosítanak. Az *értékelméleti* és *politikafilozófiai* témakör előadásainak közös alapkérdése lehetne a piac és a kultúra eltérő viszonya a különböző értékformákhoz, teljesítményekhez és kompetenciákhoz, végső soron pedig a társadalmi pozíciók demokratikus vagy nem-demokratikus „elosztásához”. A *kultúrfilozófiai* és *etikai* témakör vizsgálódásainak sorában olyan előadásokra számítanánk,

amelyek az emberi alkotóképesség önértéke és a kulturális alkotások létrejöttének piac általi meghatározottsága közötti feszültségekkel, illetve a piaci és az attól eltérő értékelési, illetve társadalomszervezési szempontok létjogosultságának a kérdéseivel foglalkoznak. A témakörök belsőleg kapcsolódnak tudásszociológiai, gazdaságelméleti-gazdaságtudományi, kultúrszociológiai és ökológiai kérdésfelvetésekhez.

Piac és/vagy kultúra Filozófiai perspektívák (részletes felvezető)

A piac és kultúra viszonyának a kérdése a modern ember társadalmi létfeltételeit, anyagi és szellemi kiteljesedési lehetőségeit érintő, illetve az ezzel kapcsolatos gondolkodásmódját és jellegzetes szellemi attitűdeit meghatározó összetevői révén fontos alkalmazott-filozófiai problémakörnek tekinthető. A kérdéskör bevonása a filozófiai vizsgálódásba a hagyományos filozófiai problémák új szempontból való felvetését, a filozófia szerepének és módszereinek újraértelmezését igényli. Az így adódó átfogóbb filozófiai problematikán belül megkülönböztethetünk egy *ismeretelméleti-tudásszociológiai*, egy *értékelméleti és politikafilozófiai*, illetve egy *kultúrfilozófiai, etikai* problémakört.

1. A piac és a kultúra viszonyát filozófiai szempontból vizsgáló kérdésfelvetések mindenekelőtt *ismeretelméleti, tudásszociológiai* problémákat vetnek fel, amelyek a filozófiai tájékozódás egészének szempontjait érintik:

– Annak ellenére, hogy a hagyományos értelmezés szerint a kulturális alkotások és köztük a filozófia az emberi lét és a gondolkodás legáltalánosabb feltételeit és jellemvonásait tematizálják, a szellemi jelenségek értelmezésében egyre gyakrabban előfordulnak társadalmi és piaci szempontok, analógiák, mint pl. „*az eszmék szabad piaca*”, „*piacképes tudás*”, „*piacképes művészet*”, vagy „*piaci racionalitás*”, amelyek közös jellemzője, hogy a partikuláris érdeklődésből származó – nem feltétlenül szellemi – nézőpont kiemelt hangsúlyt kap bennük az általában vett alkotóképességgel, a szellemi nyitottsággal, az értelmezések hatókörének lehetséges kiterjesztésével vagy az emberi létállapot tartós egzisztenciális problémáival szemben. Mannheim megfogalmazását igénybe véve felmerül a gyanú, hogy a konjunkturális (piaci) érdekek előtérbe kerülése kompromittálhatja „a gondolkodás noetikus aspektusát”, illetve a kulturális szférák szellemi autonómiáját. Ilyen feltételek mellett jogosnak látszik a kérdés, hogy a kulturális alkotások és tevékenységek minden fajtájának vagy úgy kell átalakulnia, hogy kielégítse a piac igényeit vagy fennmaradása és minőségi jellemzőinek megőrzése érdekében meg kell küzdenie a piac logikájával. A piaci logika ugyanis, bár érvényes társadalmi üzenetet hordoz, kizárólagossá válása ellehetleníti a szellemi kultúra alkotásainak jellegzetes belső tartalmaik szerinti érvényesülését. Ma, a magaskultúra és a populáris kultúra közötti határok elmosódásával és a sokféle szempontot ötvöző kulturális kreativitás gazdasági húzóágazattá válásával egy időben egyre többen felvetik a kérdést, hogy vajon helyes-e és egyedül lehetséges-e a piac és a kultúra szempontjainak szembeállítása?

2. Egy másik kiinduló pont piac és a kultúra viszonyában *értékelméleti és politikafilozófiai* lehet. Mihez kezdhet ma a filozófiai gondolkodás a kultúra egyedi értékérzékenységet és alkotóképességet feltételező *arisztokratizmus* és a piac *demokratizmus* közti feszültség a problémájával:

– A piac és a kultúra hagyományos értelemben az emberek társadalmi életének radikálisan különemű szférái: a piac az összemérhető és cserélhető javak gazdasági, pénz szerinti értékformáiban méri minden emberi teljesítmény jelentőségét, míg a kultúra zömében olyan értékekből, alkotásokból, attitűdökből és kompetenciákból épül fel amelyek minősége, jellegzetes emberi-szellemi tartalma elvész, ha cserélhető piaci értékekre akarnánk lefordítani. Ennek ellenére a kapitalista gazdaság, mivel a szabad, önálló termelésre és a termékek piaci cseréjére építette fel a társadalmi együttműködés rendszerét, minden tevékenységi területen „számonkéri” a piaci szempontok, végső soron a kölcsönös megfelelés szempontjának az érvényesülését. Az általános megmérettetési kényszer politikai értelemben demokratikus, ugyanis a termékekben és szolgáltatásokban bennerejlő „ajánlattétel” és az „ajánlat elfogadásának” vagy „visszautasításának” a lehetősége szabad és akár kölcsönösen előnyös is lehet. Ily módon a piaci rendszer megkérdőjelezésével vagy elutasításával egyidejűleg szükséges megvizsgálni a nem-piaci rendszerek politikai tartalmát és következményeiket a szabadság elfogadott eszményeinek érvényesülésére.

3. Piac és a kultúra viszonya filozófiai értelmezésének talán a legtöbbet elemzett aspektusa *kultúrfilozófiai* és *etikai*, amelyek az emberi képességek és a kultúra „áru”-jellege közötti problémákat vizsgálják a kulturális javak recepciójának a területén. De ide tartoznak olyan szélesebb körű problémák szellemi vetületei is, mint például az, hogy, hogyan találnak helyet a gazdaságon kívül is fontos értékek és emberi jellemvonások (tehetség, a szorgalom, megbízhatóság) a gazdasági-piaci szférában:

– A piaci logika érvényes társadalmi üzenete, hogy az alkotások voltaképpen „szellemi termékek”, amelyek meg kell találniuk befogadóikat, azaz „fogyasztóikat”, mert csakis ezáltal, azaz „társadalmi elismerésük” által, nyerhetik el értelmüket és ez egyszersmind az alkotói szándék beteljesedése is. A recepció azonban a piaci logika szerint nem csupán a „kiműveltség” és „alkalmasság” szempontjait figyelembe véve megy végbe, hanem legalább ilyen mértékben az anyagi tehetőség, azaz a „fizetőképes kereslet” alakulása és képviselőinek aktuális ízlése szerint is. Mindazonáltal az is a piaci logikához tartozik és legalább ennyire fontos kérdés, hogy a „szellemileg releváns teljesítmény”, a „kiművelt ízlés” és az „elmélyült érdeklődés” is megteremti a maga „piacát” és „árfolyamát”. A piactól sem idegen a kulturális érzékenység és az emberi kiműveltség része a piachoz való tudatos viszonyulás, a *piackultúra* is.

A piaci logikával szemben védekező állásfoglalásoknak, gyakran etikai és vallási szempontokra hivatkoznak és érvek közt megtalálható a szellemi szféra és a szellemi értékek minőségi különállásának és az anyagi értékekkel szembeni „elsőbbségének” a gondolata, a piaci csere korlátainak – esetenként a természeti létfeltételeket, az emberi viszonyokat és a szellemi értékeket romboló hatásának – kritikai elemzése csakúgy, mint az alkotóképesség és kompetencia védelmét, illetve a piaci logikától eltérő értékelési szempontok és közösség-szervezési formák létjogosultságának az elméleti bizonyításai. Ezek között nem hagyhatók figyelmen kívül azok a kritikai tanulmányok sem, amelyek azt mutatják ki, hogy esetenként a piaci logikával szembeni védekezés, alternatíva-keresés vagy akár a kategorikus elzárkozás szintén megteremti a maga szűkebb vagy tágabb alternatív piacát (lásd környezetbarát kereskedelem, erkölcsös fogyasztás, erkölcsös befektetés, időbank).

SZAKIRODALOM

- ADORNO, Theodor W.: Szociológia és empirikus kutatás, In: Papp Zsolt (szerk.): *Tény, érték, ideológia. A pozitívizmus-vita a nyugatnémet szociológiában*, Budapest, Gondolat, 1976, 254–278. o.
- ADORNO, Theodor W.: Fétisjelleg a zenében és a zenei hallás regressziója, In: ADORNO, Theodor W.: *A művészet és a művészetek. Irodalmi és zenei tanulmányok*, Budapest, Helikon Kiadó, 1998. 280–305. o.
- ADORNO, Theodor W.: A zenével kapcsolatos magatartás típusai, In: ADORNO, Theodor W.: *A művészet és a művészetek. Irodalmi és zenei tanulmányok*, Budapest, Helikon Kiadó, 1998. 306–322. o.
- ADORNO, Theodor W.: Zene és társadalom közvetítettsége, In: ADORNO, Theodor W.: *A művészet és a művészetek. Irodalmi és zenei tanulmányok*, Budapest, Helikon Kiadó, 1998. 323–344. o.
- ADORNO, Theodor W.: A félműveltség elmélete, In: Wessely Anna (szerk.): *A kultúra szociológiája*. Budapest, Osiris Kiadó–Láthatatlan Kollégium, 1998, 96–113.
- ADORNO, Theodor W.: *The Culture Industry: Selected essays on mass culture*. Routledge, London - New York. 2001.
- ADORNO, Theodor W.: Későkapitalizmus vagy ipari társadalom?, *Pro Philosophia Füzetek*, 2003/2. http://www.c3.hu/~prophil/profi032/adorno_kk.html
- ADORNO, Theodor W.: Mi végre még a filozófia?, *Pro Philosophia Füzetek*, 2003/2., http://www.c3.hu/~prophil/profi032/adorno_mi_vegre.html
- ALAPELVEK a szellemi tulajdon kezeléséhez digitális környezetben, *Replika* 28 (1997. december), 173–180. o.
- ALTVATER, Elmar –MAHNKOPF, Birgit: The world market unbound, *Review of International Political Economy* 4:3 Autumn 1997, pp. 448–471.
- APPADURAI, Arjun: Különválások és különbségek a globális kulturális gazdaságban, In: Niedermüller-Horváth-Oblath-Zombory (szerk.): *Sokféle modernitás. A modernizáció stratégiái és modelljei a globális világban*, Budapest, Nyitott könyv-L' Harmattan, 2008. 238–261. o.
- ARENDT, Hannah: *The human Condition*. The University of Chicago, 1958. [ARENDT, Hannah: *Condiția umană*, Cluj, Idea Design&Print-Casa Cărții de Știință, 2007.]
- BACKHAUS, Jurgen G.: Money and its Economic and Social Functions: Simmel and European Monetary Integration - Statistical Data Included. *American Journal of Economics and Sociology*, The. FindArticles.com. 04 Jul, 2009. http://findarticles.com/p/articles/mi_m0254/is_4_58/ai_58496773/
- BAECKER, Dirk: A társadalom mint kultúra, *LETTRE*, 2000. 38. szám, Ősz
- BAUDRILLARD, Jean: *A tárgyak rendszere*, Budapest, Gondolat, 1987.
- BAUMAN, Zygmunt: A kultúra mint fogyasztói szövetkezet - normatív vagy spontán -, *Lettre* 43. szám, 2001. Tél, <http://epa.oszk.hu/00000/00012/00027/bauman.htm>
- BAUSINGER, Hermann: *Népi kultúra a technika korszakában*, Budapest, Osiris-Századvég, 1995.
- BAYER József: *Az érték antinómiái. Az újkantiánus értékelmélet és hatása a szociológia Módszertanára*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1989.
- BAYERTZ, Kurt: *Praktische Philosophie: Grundorientierungen angewandter Ethik*, Rowohlt, 1991.
- BHAGWATI, Jagdish: Rombolja-e az erkölcsöket a szabadpiac? Épp ellenkezőleg, 2000,

2009. március, http://www.ketezer.hu/menu4/2009_03/valaszok.htm
- BENDZSEL Miklós: Fátvoltánc a szabadalmi titok körül, [Titok. Budapest, Alibi kiadó, 2005] *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, (111.) évfolyam 1. szám, 2006. február, 8–20. o. http://www.mszh.hu/kiadv/ipsz/200602-pdf/01_bendzsel2.pdf
- BENJAMIN, Walter: A műalkotás a technikai sokszorosíthatóság korszakában. In: BENJAMIN, Walter: *Kommentár és prófécia*. Budapest, Gondolat, 1969. 301–334. o.
- BERGER, Peter L.: Four faces of global culture, *National Interest*, Fall 1997 Issue 49, pp. 23–27., http://findarticles.com/p/articles/mi_m2751/is_n49/ai_20319595/
- BERGER, Peter: A globális kultúra négy arca, 2000, August-September 1998. pp. 16–20
- BERGER, Peter: *A kapitalista forradalom*, Budapest, Gondolat, 1992.
- BÖCSKEI Balázs: Kultúra és gazdaság: egy irodalomáttekintő esszé, *Progresszív Politika*, 4. szám, 2008. tavasz – nyár (Társadalmi értékek és gazdasági fejlődés), 38–58. o., http://www.progresszivpolitika.hu/pdf/pp_4.pdf
- BODA, Zsolt: A fejlődés etikájáról, *Korunk*, 2007. Május. 17–28. o. <http://www.korunk.org/?q=node/8&ev=2007&honap=5&cikk=8542>
- BOURDIEU, Pierre: A gazdasági beállítottságok átalakulásának gazdasági feltételei, In: Bourdieu, Pierre: *A társadalmi egyenlőtlenségek újratermelődése*. Tanulmányok. Budapest, Gondolat, 1978, 336–349. o.
- BOURDIEU, Pierre: A szimbolikus tőke, In: Bourdieu, Pierre: *A társadalmi egyenlőtlenségek újratermelődése*. Tanulmányok. Budapest, Gondolat, 1978, 379–400. o.
- BOURDIEU, Pierre: The Market of Symbolic Goods [Le marché des biens symboliques’, *L’année sociologique*, 22 (1971), pp 49-126.] , In: BOURDIEU, Pierre: *The Field of Cultural Production: Essays on Art and Literature*, Columbia University Press, 1984, pp. 1-34.
- BOURDIEU, Pierre: Economia bunurilor simbolice. București, Editura Meridiane, colectia Biblioteca de Arta, 1986.
- BOURDIEU, Pierre: The Forms of Capital, In: RICHARDSON J. E. (ed.): *Handbook of Theory of Research for the Sociology of Education*, Greenwood Press, 1986. 241- 258.
- BOURDIEU, Pierre: Social Space and Symbolic Power, *Sociological Theory*, Vol. 7, No. 1. (Spring, 1989), pp. 14-25. <http://links.istor.org/sici?sici=0735-2751%28198921%297%3A1%3C14%3ASSASP%3E2.0.CO%3B2-T>
- BOURDIEU, Pierre: Alapelvek a kulturális alkotások szociológiájához, In: Wessely Anna (szerk.): *A kultúra szociológiája*. Budapest, Osiris Kiadó–Láthatatlan Kollégium, 1998. 174–185. o
- BOURDIEU, Pierre: Rațiuni Practice. O teorie a acțiunii. București, Editura Meridiane, 1999.
- CASEBEER, William D.: The Stories Markets Tell. Affordances for Ethical Behavior in Free Exchange, In: ZAK, Paul J. (ed.): *Moral Markets*, Princeton University Press, 2008. pp. 3–15.
- CASSIRER, Ernst és HEIDEGGER, Martin: A davosi vita Ernst Cassirer és Martin Heidegger között [Martin Heidegger: Kant und das Problem der Metaphysik, V. Frankfurt am Main, 1973, Klostermann, 246-268.o.], *Gond*, 1999/ 20. szám, 51-65.o., <http://www.c3.hu/~gond/tartalom/20/fradavos.html>
- CASSIRER, Ernst: Mítikus, esztétikai és teoretikus tér. *Vulgo*. 2000. II. évfoly., 1-2. szám, 237-246. o., <http://www.c3.hu/scripta/vulgo/2/1-2/cassir.htm>
- CASTELLS, Manuel: *Az információ kora. Gazdaság, társadalom, kultúra* 1. köt. *A hálózati társadalom kialakulása*. Budapest, Gondolat; Infonia, 2005.
- COLLINS, Randall: A státusz-kultúrák termelése és a nők, In: Wessely Anna (szerk.): *A*

- kultúra szociológiája*. Budapest, Osiris Kiadó–Láthatatlan Kollégium, 1998, 160-173. o.
- CONNOR, Steven: *Cultura postmodernă. O introducere în teoriiile contemporane*. București, Editura Meridiane, 1999.
- CREATIVE ECONOMY REPORT 2008, *The Challenge to Assessing the Creative Economy: towards informed policymaking*, United Nations, 2008.
- DANTO, Arthur C.: *A közhely színeváltozása*. Budapest, Enciklopédia Kiadó, 1996.
- DAHRENDORF, Ralf: A válság után. Vissza a protestáns etikához? Hat megjegyzés. [Ralf Dahrendorf: Nach der Krise: Zurück zur protestantischen Ethik? Sechs Anmerkungen], *Eurozine*, 2009-05-05, pp. 1-8., www.eurozine.com
- DEFLEM, Mathieu: The Sociology of the Sociology of Money. Simmel and the Contemporary Battle of the Classics, *Journal of Classical Sociology* 3(1)/ 2003, pp. 67-96
- DIETSCH, Peter: Does market failure justify redistribution?, *Éthique et Économique / Ethics and Economics*, 6 (1), 2008, pp 2-7., <http://ethique-economique.net/>
- DILTHEY, Wilhelm: *A filozófia lényege*, Attraktor, Máriabesnyő-Gödöllő, 2007.
- DOUGLAS, Mary- ISHERWOOD, Baron: A javak használatának változatai. In: Wessely Anna (szerk.): *A kultúra szociológiája*. Budapest, Osiris Kiadó–Láthatatlan Kollégium, 1998, 150–159. o.
- DRUCKER, Peter F.: *Societatea post-capitalistă*, Editura Image, SL, 1999.
- DUBIEL, Helmut: Ház vagy membrán? Az újkapitalizmus kritikai elméletéhez, *Replika*, 59 (2007. november), 107–116. o.
- ÉBLI Gábor: Az antropológizált múzeum, 2000, Kultúrafinanszírozási különszám, 2004/4. http://www.ketezer.hu/menu4/2004_kulonszam/ebli.html
- ELIAS, Norbert: A „kultúra” és a „civilizáció” ellentétének szociogenezise Németországban, In: Wessely Anna (szerk.): *A kultúra szociológiája*. Budapest, Osiris Kiadó–Láthatatlan Kollégium, 1998, 41-52. o.
- ENGLER, Wolfgang: Mi a kultúra? Tudásszociológiai barangolás. *Pro Philosophia Füzetek*, 1996/4-5., 153-162. o.
- FEKETE, László: Termékeny közlegelők – zárt magánbirtokok, *Korunk*, 2007. Május. 59-65. o., <http://www.korunk.org/?q=node/8&ev=2007&honap=5&cikk=8548>
- FERRY, Luc: *Homo aestheticus. Inventarea gustului în epoca modernă*. București, Editura Meridiane, 1997.
- FESEL, Bernd –SÖNDERMANN, Michael: *Culture and Creative Industries in Germany*, German Commission for UNESCO, 2007.
- FLORIDA, Richard: "The Rise of the Creative Class" , *Washington Monthly*, May 2002 <http://www.washingtonmonthly.com/features/2001/0205.florida.html>
- FOUCAULT, Michel: *A szavak és a dolgok*. Budapest, Osiris, 2000.
- FRENYÓ Zoltán: A keresztény gazdaságetika érvénye, *Jel*, 2007/6. 164-168. (Frenyó Zoltán: Filozófiai kultúra. Budapest, Tinta, 2008. 316-328.), http://bfokref.zsoltar.hu/keresztenyseg_es_uzlet.pdf
- FROMM, Erich: *Birtokolni vagy létezni? Egy új társadalom alapvetése*. Budapest, Akadémiai kiadó, 1994.
- FROMM, Erich: *A önmagáért való ember. Az etika pszichológiai alapjainak vizsgálata*. Budapest, Napvilág Kiadó, 1998.
- FUKUYAMA F.: *Bizalom*. Budapest, Európa Könyvkiadó, 1997.
- FUKUYAMA F.: A húszszázalékos megoldás, *Korunk*, 1997. Március.
- FÜLÖP Endre: Friedrich August Hayek, *Phronesis*, 2008. tél, 55- 63. o. <http://www.phronesis.hu/pdf/phronesis2008telFulop2.pdf>
- GANS, Herbert J.: Népszerű kultúra és magaskultúra, In: Wessely Anna (szerk.): *A*

- kultúra szociológiája*. Budapest, Osiris Kiadó–Láthatatlan Kollégium, 1998.114-149. o.
- GEDEON Péter: Piaci rend és társadalmi normák. Hayek elmélete a társadalmi evolúcióról, *Közgazdasági Szemle*, LIV. évf., 2007. január (1–28. o.)
- GERNER Viktória: A vállalkozó a közgazdaságtan hiányzó láncszeme? (William J. Baumol - Robert E. Litan - Carl J. Schramm: Good Capitalism, Bad Capitalism and the Economics of Growth and Prosperity. Yale University Press. New Haven, 2007.), *Progresszív Politika*, 4. szám, 2008. tavasz – nyár (Társadalmi értékek és gazdasági fejlődés), 79-89. o., http://www.progresszivpolitika.hu/pdf/pp_4.pdf
- GYÖRGY, Péter: *Az eltörölt hely - a Múzeum: A múzeumok átváltozása a bálózáti kultúra korában*; New York, Természettörténeti Múzeum - egy példa, Budapest, Magvető, 2003.
- GYÖRGY Péter: *Memex. A könyvbezárt tudás sorsa a 21. században*, Budapest, Magvető, 2002.
- GYÖRGY Péter, Tömegkultúra és nacionalizmus, in: *Beszélő*, 1999. IV.évf., 7-8.szám, 82-93.o., <http://www.c3.hu/scripta/beszelo/99/0708/11gyor.htm>
- HABERMAS, Jürgen: *A társadalmi nyilvánosság szerkezetváltozása. Vizsgálódások a polgári társadalom egy kategóriájával kapcsolatban*. Budapest, Századvég-Gondolat, 1993.
- HABERMAS, Jürgen: A cselekvésracionális aspektusai, In: HABERMAS, Jürgen: *Válogatott tanulmányok*, Budapest, Atlantisz, 1994. 225-257. o.
- HABERMAS, Jürgen: *Filozófiai diskurzus a modernségről. Tizenkét előadás*, Budapest, Helikon kiadó, 1998.
- HALTEMAN, James: Is Adam Smith's Moral Philosophy an Adequate Foundation for the Market Economy?, *Journal of Markets & Morality*, Volume 6, Number 2 (Fall 2003): pp. 453–478
- HAYEK, Friedrich August von: *The Use of Knowledge in Society*, AER, 1945. <http://www.econlib.org/library/Essays/hykKnw1.html>
- HAYEK, Friedrich August von: *Út a szolgáltatáshoz*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1991
- HAYEK, F. A.: A mi mérgezett nyelvünk. A “szociális” mint menyétszó. 2000, 2007. November, http://www.ketezer.hu/menu4/2007_11/hayek.html
- HEYNE, Paul: *A gazdasági gondolkodás alapjai. A mindenható piac*. Budapest, Tankönyvkiadó, 1991.
- HEYNE, Paul: Limitations of the Economic Way of Thinking, *Religion & Liberty*. A Publication July and August • 1998 of the Acton Institute for the Study of Religion and Liberty Volume 8 • Number 4
- HIRSELAND, Andreas –SCHNEIDER, Werner –WIMBAUER, Christine: Párok és a pénz. A kapcsolati kultúra ökonomizálódása. *Replika*, 59 (2007. november), 145–153. o.
- HORKHEIMER, Max: Hagyományos és kritikai elmélet, In: Papp Zsolt (szerk.): *Tény, érték, ideológia. A pozitívizmus-vita a nyugatnémet szociológiában*, Budapest, Gondolat, 1976, 43-116.o.
- HORKHEIMER, Max – ADORNO, Theodor W.: A kultúripar. A felvilágosodás mint a tömegek becsapása. In: Horkheimer, Max - Adorno, Theodor W. : *A felvilágosodás dialektikája. Filozófiai töredékek*, Budapest, Gondolat-Atlantisz-Medvetánc, 1990, 147-200. o. http://frankfurt.tek.bke.hu/media/szoveg/adornohorkheimer_kulturipar.htm
- HÖSLE, Vittorio: *Praktische Philosophie in der modernen Welt*, C.H.Beck, 1992.

- HUNTER, Ian: Esztétika és kritikai kultúrakutatás. In: Wessely Anna (szerk.): *A kultúra szociológiája*. Budapest, Osiris Kiadó–Láthatatlan Kollégium, 1998. 71-95. o.
- JAMESON, Fredric: *A posztmodern, avagy a késői kapitalizmus kulturális logikája*, Budapest, József Műhely kiadó, 1997.
- JUDT, Tony: A pusztító innováció, 2000, 2008. március, http://www.ketezer.hu/menu4/2008_03/tony.html
- KAPSTEIN, Ethan B.: *Economic Justice in an Unfair World*, Princeton University Press, 2006.
- KAPUSCINSKI, Ryszard.: Nemzeti kultúra a globalizáció korában, *Európai utas*, 2001/21. <http://www.hhrf.org/europaiutas/20011/21.htm>
- KARIKÓ Sándor (szerk.): *Gazdaság és/vagy kultúra?* Budapest, Gondolat, 2006.
- KEYNES, J. M.: *A békeszerződés gazdasági következményei*. Budapest, Európa Könyvkiadó, 2000.
- KORNAI János: Bürokratikus és piaci koordináció, [Közgazdasági Szemle, 1983. 30 évf. 9. sz. 1026-1038. o], In: KORNAI János: *Régi és új ellentmondások és dilemmák*, Budapest, Magvető, 1989. 7-38. o.
- KORNAI János: A kapitalizmus néhány rendszerspecifikus vonása, *Közgazdasági Szemle*, LV. évf., 2008. május (377–394. o.), http://www.colbud.hu/fellows/kornai_publ/ksz_magyar.pdf
- KORTEN, David C.: *When corporations Rule the World*, Kumarian Press and Berrett-Koehler Publishers, 1996. [KORTEN, David C.: Tőkés társaságok világalma. Budapest, Magyar Kapu Alapítvány, EKF Hálózat, 1996.]
- LEE, Benjamin –LIPUMA, Edward: A körforgás kultúrái: a modernitás imaginációi, In: Niedermüller-Horváth-Oblath-Zombory (szerk.): *Sokféle modernitás. A modernizáció stratégiái és modelljei a globális világban*, Budapest, Nyitott könyv-L' Harmattan, 2008. 70-93. o.
- LESSIG, Lawrence: *Szabad kultúra. A kreativitás természete és jövője*, Budapest, Kiskapu kiadó, 2005. http://www.szabadjkultura.hu/main.php?SHOW_BODY=books&OP=downloads&&PROD_ID=109
- LÉVINAS, Emmanuel: *Teljeség és végtelen*. Pécs, Jelenkor, 1999.
- LÖWENTHAL, Leo: *Irodalom és társadalom. A könyv a tömegkultúrában*. Budapest, Gondolat, 1973.
- LÖWTH, Karl: A haladás végzete, *Pro Philosophia Füzetek*, 1995./1. 126-139.o.
- LUHMANN, Niklas: *Bevezetés a rendszerelméletbe*. Budapest, Gondolat, 2006.
- MADARÁSZ Aladár: Visszatérhet-e a „nagy elmélet” a közgazdaságtanban? Megjegyzések a rendszerparadigma elmélettörténetéhez, *Közgazdasági Szemle*, LV. évf., 2008. február (95–106. o.), <http://epa.oszk.hu/00000/00017/00145/pdf/02madarasz.pdf>
- MALZENICKY Katalin: Weber után szabadon: az elmaradottság kulturális magyarázatai (Samuel P. Huntington - Lawrence E. Harrison: Streit um Werte - Wie Kulturen den Fortschritt Prägen. Goldmann Verlag. München, 2004. New York – London, 1999.), *Progresszív Politika*, 4. szám, 2008. tavasz – nyár (Társadalmi értékek és gazdasági fejlődés), 67-78. o., http://www.progresszivpolitika.hu/pdf/pp_4.pdf
- MANNHEIM, Károly: *A gondolkodás struktúrái. Kultúrszociológiai tanulmányok*. Budapest, Atlantisz, 1995
- MARCUSE, Herbert: Filozófia és kritikai elmélet, In: Papp Zsolt (szerk.): *Tény, érték,*

- ideológia. A pozitivizmus-vita a nyugatnémet szociológiában*, Budapest, Gondolat, 1976, 117.-143. o.
- MÁRKUS György: *Kultúra és modernitás*, Budapest, T-Twins, 1992.
- MCGUIRE, Martin C. and OLSON, Mancur L. Jr: "The Economics of Autocracy and Majority Rule" (1996). *Journal of Economic Literature*. 34, pp. 72-96.
<http://repositories.cdlib.org/postprints/>
- MCNALLY, David: *Against the Market: Political Economy, Market Socialism and the Marxist Critique*, Verso, 1993.
- MONGIN, Olivier : Prénance du modèle boursier et volatilité de la valeur, *Eurozine*, 2009-01-22, pp. 1-11., www.eurozine.com
- OHNSORGE-SZABÓ László: Hayek az igazságosságról és a hatékonyságról Pro *Philosophia* füzetek, 1999/1 <http://www.c3.hu/~prophil/profi991/Onsorge.html>
- OLLMAN, Bertell- SCHWEICKART, David: *Market Socialism: The Debate Among Socialists*, Routledge, 1998.
- OLSON, Mancur: A diktatúra, a demokrácia és a fejlődés, *The American Political Science Review*, 87.évfolyam, 3.szám (1993. szeptember), 567-576.o.(Fordította: Wiszt Máté Zoltán),
http://szisz.uni-corvinus.hu/fajlok/07_01/felveteli2008/Olson.pdf
- PATAKI, György – RADÁCSI, László: *Alternatív Kapitalisták*, Szentendre, Új Paradigma Kiadó, 2000.
- PASQUINELLI, Matteo: *Immaterial Civil War. Prototypes of Conflict within Cognitive Capitalism*, Barcelona, September 2006
- PATOCKA, Jan: *Európa és az Európa utáni kor*, Pozsony, Kalligram, 2001.
- PHELPS, Edmund S.: Gazdasági kultúra és gazdasági teljesítmény – Mivel magyarázhatók az európai kontinens problémái? *Progresszív Politika*, 4. szám, 2008. tavasz – nyár (Társadalmi értékek és gazdasági fejlődés), 5-37. o.,
http://www.progresszivpolitika.hu/pdf/pp_4.pdf
- POLÁNYI Károly: *Az archaikus társadalom és a gazdasági szemlélet. Tanulmányok*. Budapest, Gondolat Kiadó, 1976.
- POLÁNYI Károly: *A nagy átalakulás. Korunk gazdasági és politikai gyökerei*, Budapest, Napvilág Kiadó, 2004.
- POLÓNYI István: *Az oktatás gazdaságtana*, Budapest, Osiris kiadó, 2002,
<http://www.tankonyvtar.hu/gazdasagtudomany/oktatas-gazdasagтана-080904-158>
- RADNÓTI Sándor: Tömegkultúra, In: RADNÓTI Sándor: *Tisztelet közönség, kulcsot te találj...*, Budapest Gondolat, 1990, 256-283. o
- RADNÓTI Sándor: Lehet-e a hamisítás a mai művészet paradigmája? *LETTRE*, 19. szám, 1995. Tél, 46-48 o. <http://www.c3.hu/scripta/lettre/lettre19/radnoti.htm>
- REICH, Robert B. : *Does the free market corrode moral character?*, John Templeton Foundation, www.templeton.org/bigquestions
- REHMKE, Gregory (ed.) *Liberalism, Values & Lincoln-Douglas Debate*, Freespeaker org., www.freespeaker.org in February 2002.
- RICOEUR, Paul: Justice et marché. Entretien entre Michel Rocard et Paul Ricoeur. *Ésprit*, Janvier 1991, pp. 5-22.
- SASSEN, Saskia: *Elveszített kontroll? Szuverenitás a globalizáció korában*. Budapest, Helikon kiadó, 2000.
- SCARBROUGH, Elinor: Materialis-Postmaterialist Value Orientations, In: DETH, Jan W. Van- SCARBROUGH, Elinor: *The Impact of Values*, Oxford University Press, 1998. pp. 123-159.

- SCHELER, Max: *A filozófia lényegéről*, Budapest, Szent István Társulat, 2008.
- SCHULZE, Gerhard: A Német Szövetségi Köztársaság Kulturális átalakulása. In: Wessely Anna (szerk.): *A kultúra szociológiája*. Budapest, Osiris Kiadó–Láthatatlan Kollégium, 1998, 186–204. o.
- SCHUMPETER, Joseph A.: *A gazdasági fejlődés elmélete* (The Theory of Development, Harvard University Press), Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1980.
- SEN, Amartya: The Moral Standing of the Market, *Social Philosophy and Policy*, Volume 2, Issue 02, March 1985, pp 1-19,
- SIMMEL, Georg: A divat. In: SIMMEL, Georg: *Válogatott társadalomelméleti tanulmányok*, Budapest, Novissima Kiadó, 2001. 180-200. o.
- SIMMEL, Georg: *A pénz filozófiája*, Budapest, Osiris, 2005.
- SPAHN, Peter: *Money as a Social Bookkeeping Device. From Mercantilism to General Equilibrium Theory*, University of Hohenheim, October, 2003.
- SZABÓ Imre Gergely: Komparatív előnye-e a kultúra? (David S. Landes – The Wealth and Poverty of Nations: Why some Are so Rich and some so Poor. W.W. Norton and Company. New York – London, 1999.), *Progresszív Politika*, 4. szám, 2008. tavasz – nyár (Társadalmi értékek és gazdasági fejlődés), 59-65.o., http://www.progresszivpolitika.hu/pdf/pp_4.pdf
- SZABÓ Zoltán: Egy visszaemlékezés néhány retorikai fordulatáról, *Iskolakultúra*, 2003/9., 102-108. o.
- SZILÁGYI Ákos: A kultúra (el)tartása, 2000, 2004 (Kultúrafinanszírozási különszám), http://www.ketezer.hu/menu4/2004_kulonyszam/szilagyi.html
- TANYI Attila: *Piac és igazságosság. A piaci társadalom erkölcsi követelményei*. Budapest, Napvilág Kiadó, 2000
- TAYLOR, Charles: Modern társadalmi imaginációk, In: Niedermüller-Horváth-Oblath-Zombory (szerk.): *Sokféle modernitás. A modernizáció stratégiai és modelljei a globális világban*, Budapest, Nyitott könyv-L' Harmattan, 34-70. o.
- TENBRUCK, Friedrich H.: A polgári kultúra, In: Wessely Anna (szerk.): *A kultúra szociológiája*. Budapest, Osiris Kiadó–Láthatatlan Kollégium, 1998. 52-70. o.
- TEPPER, Steven Jay: Creative Assets and the Changing Economy, *The Journal of Arts Management, Law, and Society*, Vol. 32, No. 2, Summer 2002, pp.159-168.
- THROSBY, David: *Economics and Culture*, Cambridge University Press, 2001.
- TOFFLER, Alvin: *A harmadik hullám*, Budapest, Typotext, 2001.
- TURI László: Internet és copyright, *Replika*, 28 (1997. december), 181-187.o.
- VAJDA, Mihály: A kultúrkritika egyedüli alternatívája?, *Athenaeum* II. kötet, 1994. 2. füzet, 286.-300. o.
- VARSÁNYI Kornél: Modern és modern-bíráló ökológia, *Fordulat*, 2002 Nyár (Zöld és etikai közgazdaságtan), 24-38. o.
- VENTURELLI, Shalini: *From the Information Economy to the Creative Economy: Moving Culture to the Center of International Public Policy*, Center for Arts and Culture, pp. 3-39., www.culturalpolicy.org
- VOSWINKEL, Stephan–KOCYBA, Hermann: A munka határainak leomlása. Az elszemélytelenedéstől a folyamatos önmenedzselésig, *Replika*, 59 (2007. november), 135–144. o.
- WEBER, Max: *A protestáns etika és a kapitalizmus szelleme. Vallásszociológiai írások*. Budapest, Gondolat, 1982.
- WEBER, Max: *Gazdaság és társadalom*, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1987.

- WEBER, Max: *Világvallások gazdasági etikája*, Budapest, Gondolat, 2007.
- WELLMER, Albrecht: *A modern és a posztmodern dialektikája. Az észkritika Adorno után*, Budapest, Gond-Cura Alapítvány, 2008.
- WESSELY Anna: A műértő avagy a konjunktív tudás a modern társadalomban. A művészet fogalmi tere, *Szociológiai Szemle* 1993/3-4. 71-79.
<http://www.socio.mta.hu/mszt/199334/wessely.htm>
- WILLIAMS, Raymond: Kultúra, In: Wessely Anna (szerk.): *A kultúra szociológiája*. Budapest, Osiris Kiadó–Láthatatlan Kollégium, 1998, 28-32.o.
- WILLIAMS, Raymond: A kultúra elemzése In: Wessely Anna (szerk.): *A kultúra szociológiája*. Budapest, Osiris Kiadó–Láthatatlan Kollégium, 1998, 33-40.
- ZSOLNAI, László: *Ökológia, gazdaság, etika*. Budapest, Helikon Kiadó, 2001.